

Sagsbehandlingsvejledning Haderslev Stift

Nye regler efter 1. januar 2026 vedrørende kirkegårdene

Hvordan vi fortsat sikrer kulturarv og skønhedsværdier på vores kirkegårde.

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	s. 3
Drift og udvikling af kirkegårdene - Menighedsrådets opgave og ansvar efter 1. januar 2026.....	s. 4
Haderslev Stifts bemærkninger til § 13.....	s. 6
Til brug for kirken eller kirkegården.....	s. 6
Vejledende udtalelse fra kirkegårdskonsulenten.....	s. 7
Ændring og regulering af kirkegårdens indretning.....	s. 8
Kirkegårdskonsulenten – faglighed og kompetencer.....	s. 8
Gravearbejde – arkæologisk ansvar.....	s. 9
Umistelige kirkegårde.....	s. 9
Bygge- og anlægsarbejde indenfor Exner-fredning (kirkeomgivelsesfredning).....	s. 10
Bygge- og anlægsarbejde inden for de i kommunalplanerne registrerede kirkeomgivelser	s. 11
Stiftsøvrighedens bistand til menighedsråd og provstiudvalg efter 1/1-2026.....	s. 12
Flere konsulentrunder.....	s. 12
Sagkyndig bistand til menighedsråd og provstiudvalg.....	s. 12
Den kongelige bygningsinspektør – faglighed og kompetencer.....	s. 13
Nationalmuseet – faglighed og kompetencer.....	s. 13
Stiftsøvrigheden hjælper med at indhente relevant sagkyndig bistand.....	s. 14
Stiftsøvrigheden bør inddrages ved bygge-og anlægsarbejde indenfor Exner-fredninger og indenfor de i kommuneplanerne registrerede kirkeomgivelser.....	s. 15
Afslutning.....	s. 15

Indledning

Siden den første samlede kirkegårdslov fra 1986 har menighedsrådene, ud over at stå for den daglige drift af kirkegårdene, haft til opgave at sørge for, at der *dels* er tilstrækkelig plads til begravelser på folkekirkens kirkegårde, *dels* at disse fungerer som værdige og vel vedligeholdte begravelsespladser.

Samtidig var det provstiudvalgets og stiftsøvrighedens opgave via en godkendelsesordning at sikre, at der ikke skete en forringelse af kulturværdier knyttet til kirkebygninger og kirkegårde. Fokus har været på at kombinere menighedsrådenes ønsker om drift og udvikling med hensynet til bevaring af de kulturværdier, der var knyttet specifikt til den enkelte kirkegård.

Fra den 1. januar 2026 er de fleste af godkendelseskravene blevet ophævet.

Den 1. januar 2026 trådte lov om ændring af lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde i kraft, ligesom den nye bekendtgørelse nr. 1813 af 29. december 2025 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde afløste den tidligere bekendtgørelse nr. 1172 om samme.

Det overordnede formål med lovændringerne er at forenkle menighedsrådenes arbejde, bl.a. ved at fjerne krav om godkendelse i provstiudvalg og stiftsøvrighed.

Samtidig fremgår det af bemærkningerne til loven:

”Menighedsrådet vil skulle overholde de beskyttelsesbestemmelser for kirker og kirkegårde, som fx fremgår af lokalplaner, kirkebyggelinjer og Exner-fredninger, der sikrer indkigget til kirkerne og placering af bebyggelse eller beplantning tæt på kirker og kirkegårde, ligesom et kulturhistorisk museum i relevant omfang skal inddrages, jf. museumsloven. Forslaget ændrer således ikke på, at menighedsrådet skal sikre, at der ikke sker forringelser af de kulturværdier, der er knyttet til kirkebygningen og kirkegårde, herunder ved fældning af markante træer”.

Kort sagt: Menighedsrådet har fået beslutningskompetencen, men menighedsrådet har også fået ansvaret for at sikre, at der ikke sker forringelser af de kulturværdier, der er knyttet til kirkebygningen og kirkegårde. Altså, den opgave som tidligere blev varetaget ved hjælp af godkendelsesinstituttet.

Det bemærkes, at de umistelige kirkegårde fortsat er omfattet af godkendelseskrav hos stiftsøvrigheden.

Det bemærkes også, at der ikke er sket ændringer vedrørende selve kirkebygningen. Her gælder fortsat de samme godkendelseskrav som før den 1. januar 2026.

Endelig bemærkes, at der oprettes en enhed for folkekirkens middelalderkirker (FEM), som bl.a. skal bestyre og vedligeholde kirker, der er overdraget til enheden og taget ud af brug som sognekirker. Enheden for folkekirkens middelalderkirker omtales ikke nærmere i denne vejledning, da det ligger uden for vejledningens formål.

Formålet med vejledningen er både at forklare de nye regler og de fortolkningsspørgsmål, de fører med sig, og at sikre, at den viden om kulturværdier og deres beskyttelse, som findes i provstiudvalg og stiftsøvrighed, bliver videregivet til menighedsrådene. På den måde kan vi fortsat hjælpe hinanden med at forene drifts- og udviklingshensyn med hensynet til kulturarven og de skønhedsværdier, der kendetegner vores kirkegårde.

Stiftet og provstierne har et fælles ønske om, at menighedsråd såvel som provstiudvalg fortsat skal have adgang til al relevant sagkyndig bistand, så menighedsrådets beslutninger kan træffes på et solidt, fagligt og sagligt grundlag.

Derfor er der – som det fremgår senere i denne vejledning - aftalt en række tiltag, som menighedsråd og provstiudvalg kan benytte, når der skal træffes beslutninger, der muligt kan påvirke kultur- og skønhedsværdier knyttet til kirkegård og kirke.

I vejledningen gennemgås desuden de centrale lovændringer og deres betydning.

Vejledningen giver en detaljeret forklaring på, hvem der må hvad, og hvornår menighedsrådene fortsat kan trække på provstiets og stiftets viden om kulturværdier tilknyttet kirkegårdene.

Vejledning suppleres af de mere skematiske oversigter "Hvem må hvad" – henholdsvis til menighedsråd, provstiudvalg og stiftsøvrighed, som kan bruges, når man hurtigt skal afklare, hvem der har beslutnings- eller godkendelseskompetencen.

Drift og udvikling af kirkegårdene - Menighedsrådets opgave og ansvar efter 1. januar 2026

Menighedsrådet har fortsat ansvaret for den daglige drift af kirkegården. Herudover har menighedsrådet fået ansvaret for, at udviklingen af kirkegården går hånd i hånd med en bevarelse af kirkegårdens kulturværdier.

Ansvar for kulturværdierne fremgår af formålsbestemmelsen i lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde § 1, nr. 3. § 1 har følgende ordlyd:

Denne lov har til formål

- 1) at virke til, at folkekirkens kirkebygninger danner den bedst mulige ramme om menighedens gudstjenester, de kirkelige handlinger og andre kirkelige aktiviteter,*
- 2) at sørge for, at der er tilstrækkelig plads til begravelser på folkekirkens kirkegårde, og at disse fungerer som værdige og vel vedligeholdte begravelsespladser, og*
- 3) at sikre, at der ikke sker en forringelse af de kulturværdier, der er knyttet til kirkebygninger og kirkegårde.*

Menighedsråd, provstiudvalg og stiftsøvrigheden har pligt til at forvalte loven og de i medfør af loven udstedte bekendtgørelser i overensstemmelse med lovens formål.

Menighedsrådets ansvar for kulturværdierne uddybes i bekendtgørelse om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde § 29

Stk. 1

Menighedsrådet skal søge at forhindre, at kirkens og kirkegårdens nærmeste omgivelser bebygges eller bruges på skæmmende måde.

Stk. 2.

Det bør så vidt muligt undgås, at der foretages sådanne ændringer i bebyggelsen og beplantningen ved kirken og på kirkegården, at skønhedsværdier, der er knyttet til samspillet mellem kirke, kirkegård og omgivelser, forringes.

Menighedsrådets ansvar for udvikling af kirkegården følger i dag af § 13, stk. 1 og 2 i bekendtgørelse nr. 1813 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde.

§ 13 har følgende ordlyd:

Menighedsrådet kan træffe beslutning om køb og salg af arealer og bygninger på og uden for kirkegården til brug for kirkegården, opførelse, ombygning og nedrivning af bygninger på eller uden for kirkegården til brug for kirkegården, fjernelse af træer på kirkegården, anlæggelse, udvidelse og nedlæggelse af kirkegårde og af parkeringspladser til brug for kirken og kirkegården, jf. dog §§ 15, 16, stk. 1 og 2, og 19, stk. 2.

Stk. 2.

Menighedsrådet skal indhente en vejledende udtalelse fra kirkegårdskonsulenten til brug for menighedsrådets beslutning efter stk. 1 om anlæggelse, udvidelse og nedlæggelse af kirkegårde eller parkeringspladser til brug for kirken og kirkegården samt om opførelse, nedrivning, udvidelse og udvendig ombygning af bygninger på kirkegården.

Stk. 3.

Forslag til køb og salg af bygninger uden for kirkegården til brug for kirken samt opførelse, ombygning og nedrivning af sådanne bygninger på eller uden for kirkegården skal godkendes af provstiudvalget. Menighedsrådet træffer beslutning om istandsættelse af de bygninger, der er nævnt i 1. pkt.

Haderslev Stifts bemærkninger til § 13.

Nedenfor forklares betydningen af § 13, herunder hvordan stiftsøvrigheden fortolker bestemmelsen, og hvilke særlige forhold menighedsråd og provstiudvalg bør være opmærksomme på.

Til brug for kirken eller kirkegården?

Efter den tidligere bekendtgørelse havde stiftsøvrigheden godkendelseskompetencen vedrørende byggeri og anlæg på kirkegården, mens provstiudvalget havde godkendelseskompetencen uden for kirkegårdsdiget.

Efter den gældende bekendtgørelse ser man i stedet på, om bygningen er til brug for kirkegården, eller om bygningen er til brug for kirken.

Hvis bygningen er til brug for kirkegården, har menighedsrådet kompetencen til at beslutte. Menighedsrådet har også selv kompetence til at beslutte anlæggelse, udvidelse og nedlæggelse af parkeringspladser.

Hvis bygningen er til brug for kirken, har provstiudvalget kompetencen til at godkende menighedsrådets forslag, jf. bestemmelsens stk. 3.

Det fremgår hverken af loven, lovforarbejderne eller bekendtgørelsen, hvilke bygninger der er til brug for henholdsvis kirkegården og kirken.

OBS

Stiftsøvrigheden i Haderslev vurderer – indtil der måtte komme andre retningslinjer fra ministeriet – at graverbygninger, maskinbygninger, garager og redskabsskure, er bygninger til brug for kirkegården, dvs. menighedsrådet har beslutningskompetencen.

OBS

Stiftsøvrigheden i Haderslev vurderer – indtil der måtte komme andre retningslinjer fra ministeriet – at sognehuse, kapeller og f.eks. senmiddelalderlige lader til kirkens tiendekorn samt barokkens skole – og hospitalsbygninger og eventuelle kirkestalde at være til brug for kirken, dvs. provstiudvalget har godkendelseskompetencen.

Hvis en bygning har flere formål, f.eks. kombineret sognehus og graverkontor og dermed er til brug for såvel kirke som kirkegård, er det stiftsøvrighedens vurdering, at provstiudvalget har godkendelseskompetencen.

Vejledende udtalelse fra kirkegårdskonsulenten - § 13, stk. 2

Inden menighedsrådet træffer beslutning om de forhold, der er nævnt i stk. 1, skal menighedsrådet indhente en vejledende udtalelse fra kirkegårdskonsulenten. Det gælder dog ikke ved beslutning om køb/salg af arealer og bygninger på og udenfor kirkegården og ved fjernelse af træer på kirkegården, jf. stk. 2

Stiftet og provstierne opfordrer menighedsrådene til i *alle* tilfælde at indhente en vejledning fra kirkegårdskonsulenten, navnlig hvis menighedsrådet overvejer at fjerne et eller flere markante træer på kirkegården. Et stort gammelt løvtræ kan være helt definerende for kirkegårdens udtryk

Stiftet og provstierne opfordrer også til, at menighedsrådet lægger kirkegårdskonsulentens faglige vurdering til grund for deres beslutning.

Det hænger sammen, med at kirkegårdskonsulenten kan bidrage med en helt særlig sagkundskab.

Kirkegårdskonsulenten - faglighed og kompetencer

Kirkegårdskonsulenten er uddannet landskabsarkitekt MAA og har en særlig erfaring med netop kirkegårde og er dybt inde i de problemstillinger, der er typiske for vores kirkegårde. Kirkegårdskonsulenten har en faglig baggrund til at vurdere hvilke "kulturværdier" der er knyttet til den enkelte kirkegård, hvornår noget er "skæmmende" og hvad det er for "skønhedsværdier" der tilknyttet samspillet mellem kirke, kirkegård og omgivelser. Kirkegårdskonsulenten har også en mere teknisk viden om terrænets betydning, herunder hældninger, fald og niveauforskelle mv.

Kirkegårdskonsulenten er derfor en meget vigtig og værdifuld faglig sparringspartner for menighedsrådene, når det gælder ændringer på kirkegården

Ændring og regulering af kirkegårdens indretning

Efter den tidligere bekendtgørelse skulle ændring og regulering af kirkegårdens indretning godkendes af provstiudvalget, og provstiudvalget skulle indhente en udtalelse fra kirkegårdskonsulenten, inden udvalget kunne træffe afgørelse om godkendelse.

Ændring og regulering af kirkegårdens indretning er ikke nævnt i § 13 – kun for så vidt angår de umistelige kirkegårde.

Imidlertid fremgår det *nu* af lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde § 18, stk. 1, "*til gennemførelse af en reguleringsplan for kirkegården kan et gravsted inddrages helt eller delvis, når fredningstiden efter den seneste begravelse er udløbet*".

Tidligere lød bestemmelsen "*til gennemførelse af en af provstiudvalget godkendt reguleringsplan for kirkegården kan et gravsted inddrages helt eller delvis, når fredningstiden efter den seneste begravelse er udløbet*".

Det fremgår af bemærkningerne til loven, at ændringen i § 18, stk. 1 medfører, at en reguleringsplan, som menighedsrådet har vedtaget vedrørende ændring af kirkegårdens indretning, ikke længere skal godkendes af provstiudvalget.

Det fremgår ikke af lovgivningen, at menighedsrådet *skal* indhente en udtalelse fra kirkegårdskonsulenten forud for beslutning om ændring og regulering af kirkegårdens indretning.

Stiftet og provstierne opfordrer menighedsrådene til i *alle* tilfælde at indhente en udtalelse fra kirkegårdskonsulenten, når menighedsrådet planlægger ændringer eller justeringer af kirkegårdens indretning.

Det kunne f.eks. være udskiftning af belægning på kirkegårdens stier, ændring af adgangsvejen til kirken, opsætning af lamper på kirkegården, mv.

Anlæggelse af stier/adgangsveje samt udskiftning af belægning på adgangsveje og stier på kirkegården f.eks. for at gøre dem mere handicapvenlige er ofte en teknisk meget kompleks opgave, hvor der skal tages hensyn til terrænet omkring kirkebygningen, og som virkelig kræver en specialviden, som kirkegårdskonsulenten er i besiddelse af.

OBS: Hvis anlæggelse af adgangsvej til kirken indebærer fjernelse af trappen til kirken, terrænreguleringer op af kirken, eller andre ændringer ved kirkens indgangsparti, f.eks. fordi der ønskes bygget en rampe i stedet i stedet for en trappe, betragtes dette som en ændring af selve kirkebygningen, som derfor skal godkendes af stiftsøvrigheden.

I øvrigt bemærkes, at kirkegårdens indhegning og indgangspartier fortsat ikke må ændres, omsættes eller nedrives uden tilladelse fra stiftsøvrigheden, jf. § 17, stk. 2 i bekendtgørelse nr. 1813.

Gravearbejde – arkæologisk ansvar

Det arkæologiske ansvar og tilsyn med kirkegårdene ligger hos Nationalmuseet. Det betyder, at Nationalmuseets kirkearkæologer skal inddrages i forbindelse med gravearbejde på kirkegården. Det kunne f.eks. være i forbindelse med anlæggelse af stier/adgangsveje som nævnt ovenfor. Nationalmuseets kirkekonsulenter kontaktes via mail kirkekonsulenter@natmus.dk i god tid og senest 5 uger før arbejdets udførelse.

Ved gravearbejde udenfor kirkegården, vil man også ofte finde arkæologiske forekomster. Det arkæologiske ansvar og tilsyn herfor ligger hos det lokale museum. Det betyder, at det lokale ansvarlige museum (Museum Sydjylland) skal kontaktes i god tid og senest 5 uger før arbejdets udførelse.

Umistelige kirkegårde

Ifølge bekendtgørelsen om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde § 14 skal stiftets kirkegårdskonsulent gennemgå alle kirkegårde i stiftet og udpege dem, konsulenten vurderer som umistelige. Det er dog et ministerielt nedsat udvalg, der endeligt beslutter, hvilke kirkegårde der får denne status

Det fremgår af lovforslagets bemærkninger, at det er forudsat, at der vil være et relativt beskedent antal kirkegårde, fx 10-15 stk., der vil blive vurderet som umistelige.

Screeningen af kirkegårdene er ikke påbegyndt, og indtil kategoriseringen er afsluttet, er alle kirkegårde i princippet at betragte som "mistelige" kirkegårde.

Indtil kategoriseringen er på plads, opfordres menighedsrådet til at kontakte stiftet, før rådet træffer beslutning om de forhold, som nævnes i § 13, stk. 1, hvis menighedsrådet vurderer, at netop deres kirkegård kunne komme i betragtning som umistelig. Nærmere info. følger, når de umistelige kirkegårde er udpeget.

Bygge - og anlægsarbejde inden for Exner-fredninger (kirkeomgivelsesfredninger)

Hvis menighedsrådet ønsker at bygge uden for kirkegården, bør menighedsrådet starte med at undersøge, om der er Exner-fredninger i det område, hvor menighedsrådet ønsker at bygge.

Menighedsrådet kan undersøge spørgsmålet på www.kirkeplan.dk, hvor man under "arealinfo" kan få oplyst, hvad der måtte være af fredninger rundt om kirken

Menighedsrådet er desuden ALTID velkomment til at søge vejledning omkring Exner-fredninger hos stiftet.

Betegnelsen Exner-fredning kommer af, at provst Johan Exner i 1950'erne tog initiativ til at beskytte kirkernes omgivelser gennem kirkeomgivelsesfredninger. Ved forhandlinger med lodsejerne fik han gennemført frivillige fredninger omkring så godt som alle kirker. Det overordnede formål med disse fredninger er at sikre kirkernes frie beliggenhed og typisk indsigten til kirken og udsigten fra kirken.

Der må som udgangspunkt ikke bygges eller foretages andre ændringer i et område med en Exner-fredning.

Fredningsnævnet kan dog meddele dispensation fra en foreslået eller fastsat fredningsbestemmelse, når det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. § 50 i naturbeskyttelsesloven.

Der vil ikke kunne opnås byggetilladelse, før Fredningsnævnet har truffet afgørelse om dispensation.

Fredningsnævnet *skal* høre stiftsøvrigheden, inden nævnet træffer afgørelse om dispensation fra en Exner-fredning.

Hvis Stiftsøvrigheden udtaler sig imod et byggeri, vil Fredningsnævnet sandsynligvis ikke meddele dispensation.

Bygge - og anlægsarbejde inden for de i kommuneplanerne registrerede kirkeomgivelser.

Hvis menighedsrådet ønsker at bygge uden for kirkegården, er det også relevant for menighedsrådet at undersøge, om der i kommuneplanen er registreret såkaldte "kirkeomgivelser" eller "beskyttelseszoner" idet område, hvor menighedsrådet ønsker at bygge.

Menighedsrådet kan undersøge spørgsmålet på www.kirkeplan.dk, hvor man under "kirkebeskyttelseszoner" kan få oplyst, hvad der måtte være af registrerede kirkeomgivelser/beskyttelseszoner rundt om kirken.

Menighedsrådet er desuden ALTID velkomment til at søge vejledning omkring registrerede kirkeomgivelser hos stiftet.

Kommunerne har i kommuneplanerne udlagt beskyttelseszoner (kirkeomgivelseszoner) omkring de fleste by- og landsbykirker.

Udpegning af disse "kirkeomgivelser" har til formål at sikre, at kirkerne bevares som markante kendingsmærker i landskabet, og at den placering, som landsbykirker og kirker i det åbne land har, ikke sløres eller forringes af byggeri eller etablering af tekniske anlæg m.v. i omgivelserne.

I kirkeomgivelserne skal hensynet til kirkens status og oplevelsen af kirken fra det åbne land tillægges særlig stor vægt. Byggeri, anlæg og andre indgreb skal placeres og udformes på en måde, der ikke slører eller forringer oplevelsen af kirken og dens umiddelbare omgivelser.

Kommunen hører typisk stiftsøvrigheden, inden der meddeles byggetilladelse, hvis et byggeri skal opføres inden for de registrerede kirkeomgivelser.

Hvis Stiftsøvrigheden udtaler sig imod et byggeri, vil kommunen sandsynligvis ikke meddele byggetilladelse.

Stiftsøvrighedens bistand til menighedsråd og provstiudvalg efter den 1. januar 2026

Som det fremgår ovenfor, har menighedsrådet et stort ansvar for, at kultur- og skønhedsværdierne på vores kirkegårde sikres,

Stift og provstierne ønsker at understøtte menighedsrådenes opgave bedst muligt, og derfor er det aftalt at iværksætte følgende tiltag.

Flere konsulentrunder

I 2026 tilbyder Haderslev Stift konsulentrunder 4 gange om året. 2 x 2 dage som hidtil i uge 17 og uge 40, samt 2 enkeltstående dage henholdsvis d. 19. marts 2026 og d. 24. november 2026. Hvis der er et ønske herom, forventer stiftet at gøre det samme i de kommende år.

Som noget nyt er der mulighed for at få "rene kirkegårdsprojekter" med på konsulentrunde. Den 19. marts 2026 og den 24. november 2026 er forbeholdt kirkegårdssager. Menighedsrådene får her mulighed for at få udfoldet, hvilke kulturværdier der specifikt er knyttet til netop deres kirkegård, samt drøfte projektet på et indledende stadie og få ideer til, hvordan projektet kommer bedst muligt i gang og udformes på en måde, så kultur- og skønhedsværdier knyttet til kirke og kirkegård ikke forringes.

Kirkegårdsprojekter der kunne være relevante at få med på konsulentrunden (listen er ikke udtømmende):

- Fjernelse af træer på kirkegården
- Ændring og regulering af kirkegårdens indretning
- Opførelse, ombygning og nedrivning af bygninger til brug for kirkegården
- Anlæggelse, udvidelse og nedlæggelse af kirkegårde
- Anlæggelse af parkeringsplads
- Belægning på kirkegården, herunder adgangsforhold til kirken
- Anlæggelse af materialeplads
- Belysning på kirkegården

Det vil være en stor hjælp, hvis menighedsrådet forud for konsulentrunden sender et kirkegårdskort med angivelse af de aktive gravsteder og en kort beskrivelse – gerne i punktform – af det projekt, menighedsrådet ønsker at drøfte.

Sagkyndig bistand til menighedsråd og provstiudvalg

Menighedsråd og provstiudvalg har selv mulighed for at anmode kirkegårdskonsulenten om en udtalelse.

Menighedsråd og provstiudvalg har derimod ikke direkte adgang til at anmode den kongelige bygningsinspektør og Nationalmuseet om en udtalelse, da disse ifølge lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde er "sat i verden" for at yde sagkyndig bistand til Kirkeministeriet og stiftsøvrighederne.

Det kan i mange byggesager være meget relevant at høre både kirkegårdskonsulenten og den kongelige bygningsinspektør og Nationalmuseet.

Den kongelige bygningsinspektør – faglighed og kompetencer

En kongelig bygningsinspektør er uddannet arkitekt MAA. Stillingen tildeles fagpersoner med solid viden om bygninger, konstruktion og historisk arkitektur.

Vedkommende besidder ekspertise i bevaring og restaurering af fredede og bevaringsværdige bygninger og kirker.

Den kongelige bygningsinspektør har et indgående kendskab til kirkebyggeri og liturgiske hensyn, samt viden om lovgivning og kulturhistorie. Ligesom der lægges vægt på, at den pågældende har gode evner til at formidle tekniske løsninger til ikke-fagfolk.

Den kongelige bygningsinspektør er derfor også en vigtig medspiller i forhold til at vurdere, om der i forbindelse med et byggeprojekt er taget de nødvendige bygningsarkitektoniske hensyn til de kultur- og skønhedsværdier, der er knyttet til kirken og kirkegården samt til samspillet mellem disse og til kirkens omgivelser.

Nationalmuseet – faglighed og kompetencer

Nationalmuseet fungerer som statens antikvariske ekspert i alle byggesager, der berører kirker, kirkegårde og det omgivende kirkelige miljø. Nationalmuseets har til formål at sikre, at ændringer i kirken og kirkens omgivelser sker i respekt for de historiske værdier, som knytter sig til både kirken og dens omgivelser.

Nationalmuseets faglighed bygger på et bredt spektrum af bygnings-, kunst- og kulturarvsfaglige kompetencer, der sættes i spil, når menighedsrådene planlægger ændringer i områder inden for og uden for kirkegårdsdiget.

Det arkæologiske ansvar og tilsyn med kirkegårdene ligger som tidligere nævnt også hos Nationalmuseet.

Tilbud om hjælp

Stiftsøvrigheden hjælper altid gerne med at indhente relevant sagkyndig bistand

Menighedsråd såvel som provstiudvalg er i alle tilfælde, hvor de har henholdsvis beslutningskompetence eller godkendelseskompetence, meget velkomne til at indsende et projekt for kirkegården eller i kirkens nære omgivelser til stiftsøvrigheden, med henblik på at stiftsøvrigheden indhenter relevante sagkyndige udtalelser.

Sagen sendes i givet fald via byggesagsmodulet ad den sædvanlige tjenestevej sammen med et skitseprojekt og en projektbeskrivelse og med anmodning om, at stiftsøvrigheden indhenter de relevante sagkyndige udtalelser.

Stiftsøvrigheden sender herefter projektet i høring hos de relevante konsulenter.

Konsulenternes udtalelser vil efterfølgende blive sendt til menighedsråd og provstiudvalg sammen med en anbefaling fra stiftet til sagens videre behandling i menighedsrådet/provstiudvalget.

Herefter er det menighedsrådet, der træffer beslutning (§ 13, stk. 1), eller provstiudvalget der godkender (§ 13, stk. 3).

Menighedsrådene er ligeledes velkomne til at fremsende et tilrettet projekt til stiftsøvrigheden, med henblik på at stiftsøvrigheden indhenter supplerende udtalelser fra de sagkyndige konsulenter.

OBS

Menighedsråd og provstiudvalg skal ikke betale for høring af den kongelige bygningsinspektør eller nationalmuseet.

Der vil være sagsbehandlingstid forbundet med en høring. Konsulenterne har 30 dage til at svare, det samme gælder Nationalmuseet. Dog har Nationalmuseet ret til først at udtale sig, når alle andre erklæringer foreligger. Der kan derfor gå op til 60 dage, før der er svar fra alle. Stiftsøvrigheden har en sagsbehandlingstid på max. 30 dage fra modtagelse af den sidste udtalelse.

Stiftsøvrigheden bør inddrages ved bygge - og anlægsarbejde inden for Exner-fredninger og inden for de i kommuneplanerne registrerede kirkeomgivelser.

Når et menighedsråd overvejer byggeri eller andre anlægsarbejder inden for en Exner-fredning eller i registrerede kirkeomgivelser, er det absolut mest hensigtsmæssigt, at menighedsrådet benytter sig af muligheden for at indhente sagkyndige udtalelser gennem stiftsøvrigheden.

Ved at gå gennem stiftsøvrigheden sikrer menighedsrådet, at alle relevante konsulenter bliver inddraget, og at projektet bliver vurderet fagligt korrekt fra starten. Det mindsker risikoen for misforståelser og unødigt arbejde senere i processen.

Derfor anbefales på det kraftigste, at menighedsrådet altid følger den fremgangsmåde, der er beskrevet ovenfor på s. 12.

Fredningsnævnet skal, som allerede nævnt, høre stiftsøvrigheden, før nævnet kan træffe afgørelse i sager, der vedrører byggeri indenfor en Exner-fredning. Det samme gælder, når en kommune skal meddele byggetilladelse inden for et registreret kirkeområde.

Det betyder, at stiftsøvrighedens vurdering under alle omstændigheder bliver en del af den samlede sagsbehandling.

Derfor er det en stor fordel, at stiftsøvrigheden får kendskab til projektet på et tidligt tidspunkt og allerede har haft mulighed for at anbefale det, inden sagen når videre til Fredningsnævnet eller kommunen. Når stiftsøvrigheden er involveret fra starten, undgår man unødvendige tilbagesendelser og forsinkelser senere i processen.

Kort sagt: Jo tidligere stiftsøvrigheden inddrages, desto hurtigere og mere smidigt kan både Fredningsnævnet og kommunen behandle sagen

Afslutning

Det er vigtigt at fastholde, at udviklingen af kirkegårdene og kirkernes omgivelser sker på en måde

- så de er attraktive og relevante for samtiden,
- så vi respekterer historien og værner om de helt specielle værdier, der er knyttet til hver eneste kirkegård og kirke i stiftet, og
- så vi sikrer, at kvaliteten og det gode håndværk er i orden, så kirkegårdene og kirkens omgivelser er til glæde for de kommende generationer.

Haderslev Stift ser frem til et fortsat godt samarbejde med menighedsråd og provstiudvalg omkring udviklingen af stiftets kirkegårde og kirkernes nære omgivelser.

Haderslev Stift, april 2026